

Mezičas pro angažovanost

Než se pardubická GAMPA přesune z Příhrádku do nových prostor Automatických Gočárových mlýnů, věnuje se dlouhodobému výstavně-intervenčnímu formátu Intermezzo, ve kterém jako platforma nechává růst a rozvíjet dílčí výstavní projekty.

Jedním z takových je i rezidenční vrstva s názvem *Můžem vám pomoci?*, do které bylo přizváno několik umělců a umělek se svými autorskými projekty. Ti se zaměřují na bezbariérové sociálně otevřené projekty, angažované projekty, na interakci mezi umělcem a divákem a zohledňují také kontext, ve kterém projekt vzniká a působí, ať už je to bezpečný interiér galerie nebo nepředvídatelný exteriér celého města. Zda takové projekty jsme probrali přímo s rezidenčními umělci Intermezza, Andreasem Gajdošikem a Nikolou Brabcovou.

Andreas, v rámci širšího projektu *Intermezzo* v GAMPA, jste připravil svůj dílčí projekt s názvem *Veřejně prospěšné umělecké práce*. Vaším záměrem bylo během vaší rezidence uklídit ulice, pomoci s čištěním břehů řek a soch. Co vás k tomuto projektu vedlo? Jednou z otázek, s kterou jsem se, zřejmě jako řada dalších umělců a umělek, od začátku studia snažil a stále snažím vyvíjet, je otázka předchozími generacemi pracně vydané autonomie umění – jeho odtržení od současné společnosti, určité bezvýznamnosti pro běžného člověka.

Andreas Gajdošik (* 1992) studoval v ateliérech Intermezzu a Multimédiu na FAVU VUT v Brně, kde v současnosti pokračuje v doktorském studiu. Kromě toho, že je umělec, je kodér. Zaměřuje se na užitečné umění, společensky angažované projekty a artivismus, který často zahrnuje programování, nové technologie a intervenční provokativní postoje. Zajímá se o ethical source software, sdílení, DIY kulturu a experimentální formy. Byl členem rozpuštěného kolektivu Pavla Ondráčky a členem kolektivu Global Genocide Inc. Společně s Matyášem Zemanem tvoří noiseové duo Kalich. Je laureátem Ceny Jindřicha Chalupského 2019. Žije a pracuje v Praze.

Odpověď, kterou v sobě v této souvislosti dokola nalézám, je užitečnost umění, což je motiv nebo spíš aspekt, který se v řadě mých projektů opakuje. Použitelná sauna, program k podávání trestních oznámení, výstava dávající minimální mzdu osobám, které tvoří, co chtějí, pro koho chtějí, bez kontroly. Když mne pro rezidenční vrstvu Intermezza nazvanou *Můžem vám pomoci?* oslovila Martina Johnová a Jakub Adamec, vnímal jsem to jako příležitost se s aspektem užitečnosti konfrontovat, dotáhnout jej ještě o kousek dále a možná tím toto téma sám pro sebe uzavřít. Rozhodl jsem

se tedy jít cestou práce, která je vnímána jako všeobecně prospěšná a přitom se k ní neváže nikterak vysoký společenský status a bohužel ani nikterak vysoké finanční ohodnocení, ba naopak byla v minulosti využívána jako forma nápravy vězňů, alternativního trestu, nebo jen disciplinace nezaměstnaných. A nechtěl jsem přitom poutat žádnou velkou pozornost, vnášet velké významy, ale naopak se spíše ztráct, působit civilně, všedně. V běžném modrém mundúru jsem tak měsíc prostě jen zameťal a uklízel Pardubice.

Registrovali civilisté vaši „atypickou“ práci nebo si rozdíl mezi angažovaným uměleckým projektem a běžnou údržbovou prací nevšimli?

Většinu času jsem se cítil spíše neviditelně, lidé odkláněli pohledy, tvářili se, že mne nevidí. Myslím si – i z vlastní zkušenosti mimo tuto performance, že v naší společnosti jsme zvyklí*é odklánět pohled od všeho nepohodlného, nepřijemného: od špinavé a špatně placené práce, přes environmentální problémy, až třeba po téma stárí a/nebo smrti. Potěšilo mne těch pár osob, které se odvážily zeptat, o jaký projekt jde, nabídly pomoc či se rovnou přidaly, anebo jen daly tip na místa, která by si úklid také zasloužila. Jeden muž v údajně vyloučené lokalitě mne napřímo požádal o vypletí chodníku ke vchodu do bytového domu a pak se zcela zpřímá zeptal, zda jsem z „kriminálu“. Odpověď, že jsem z galerie, jej nijak nevyvedla z míry, chtěl vědět, jaké umění dělám. To naopak vyvedlo z míry mne.

Nikola, vy jste připravila projekt s názvem *Lekninový čaj*. Vaším záměrem bylo vytvořit prostředí výtvarného ateliéru – místo pro setkávání a odpočinek, tvoření léčebné i terapeutické, přístupné bezbariérově. Co vás k tomuto projektu vedlo?

Koncept projektu *Intermezzo* mi přijde hrozně fajn, protože vychází ven z běžného galerijního prostoru směrem prožívání a spolupráci, přesahuje svoji uměleckou bublinu a vtaňuje i jiné aktéry než ty z klasicky uměleckého prostředí.

Přemýšlela jsem, co mohu do tohoto projektu přinést. Chtěla jsem pracovat s něčím, co dělám běžně, jen to ještě trochu posunout směrem k hlubšímu vzájemnému prožitku, neaktcentovaným výsledkem, ale proces práce. Kresba nebo malba je pro mě způsob, skrze který se toto dá dobře transformovat. Snažila jsem se tedy nastavit příjemné a bezpečně

s. 8
Vizuální

Artikl
s. 9

prostředí ke společné práci a sdílení, ale dál jsem nic nekonstruovala a nechala jsem volný průběh tomu, co se stane. Čekala jsem, s čím kdo přijde a co se bude dít.

Setkala jste se v něčím nepředvídaným, nečekaným? Odehrál se nějaký silný příběh?

Představovala jsem si, že budou lidé chodit spíš nárazově, ale vytvořila se skupinka,

oleje, měl jsem pocit, že jsme se navzájem pochopili. Druhá situace se stala poslední den. Starší paní mi poděkovala za úklid potoka, říkala, že jej dříve jako děti také poklízely. Svěřila se mi, že jde z nemocnice od bratra, který měl těžkou nehodu a patrně již nikdy nebude při vědomí. Bavili jsme se velmi otevřeně a upřímně o smrti, strachu z umírání i budoucnosti, a poté šli zase každý svým směrem. Já uklízel potok

2 která fungovala po celou dobu trvání mé rezidence. Vznikla taková přátelská ženská skupina napříč generacemi, každá z nás přinesla jiné podněty a příběhy, které se postupně odkrývaly a byly silné. Trávily jsme spolu docela dost času na to, aby se určitá témata otevřely a probraly, také vzniklo hodně výtvarné práce. Myslím, že každá z nás prošla nějakým procesem. Vnímám prostředí, které vzniklo jako velmi intenzivní a tvůrčí.

Co konkrétně naopak vás oba jako iniciátory těchto sociálně-angažovaných projektů obohatilo?

Andreas: S odstupem času si myslím, že to byly hlavně dvě situace. První den jsem uklízel na soutoku řek, jedno místo obývala mimo jiné labuť. Zpočátku byla velmi ostražitá a výstražně syčela. Uklízel jsem tedy s patřičným odstupem a nechtěl jí plašit, avšak zároveň jsem si přál uklídit břeh celý. Později se dvakrát nebo třikrát přemístila tak, abych mohl poklidit opravdu všechna místa, přičemž na konci se vrátila na své původní místo. Když jsem odcházel s několika pytlíky odpadků a vyloučeným kanystrem použitého motorového

Nikola Brabcová (* 1987) studovala v ateliéru Malba II na Akademii výtvarných umění v Praze. Ve své tvorbě se zabývá vrstvením obrazů a výtvarnými instalacemi, ve kterých jsou důležité vztahy mezi jednotlivými subjekty více než samostatné artefakty. Jejich motivem jsou většinou tvary vycházející z přírody, které se rozpadají v abstraktní formy a nové situace. Její poslední práce se zabývají půdou a přírodními materiály. Další linkou posledních projektů je vytváření společných struktur a spolupráci. Spolupodílí se na projektech Prototyp, platforma pro umělce a kurátorskou spolupráci v oblasti současného umění, která se zaměřuje především na tvůrčí proces, jeho mapování, prožití a transformaci skrze něj a Artyčok, tv pro který připravuje vlastní pořady s environmentální tematikou a profily kurátorek a kurátorů. Žije a pracuje v Praze.

a ona základní školu. Poděkoval jsem jí. A také popřál hodně štěstí i sil.

Nikola: Tím, že jsem se na nějaký čas přestěhovala do Pardubic, jsem měla možnost zažít a objevovat věci nové, hrozně mě to bavilo. Skrze to jsem vnímala tyto nové vzniklé vztahy a setkání silněji. Určitě mě obohatily jednotlivé příběhy a společně sdílené zážitky. Mimo tento otevřený ateliér jsem měla ještě dva časové ohraničené workshopy se školními dětmi z Pardubic. Byli jsme na soutoku Labe a Chrudimsky

a pozorovali a poslouchali řeku. Snažila jsem se napnout naši pozornost k věcem, které jsou tak všední, až jsou neviditelné. Dětem stačí jen malý spouštěč a hned vzniká spousta úžasných situací. To byly asi momenty, které jsem hledala a ve kterých cítím svůj projekt inspiraci.

Pojala jsem svůj projekt jako výzkum pro demonstraci toho, že by kultura měla být otevřenější pro širší spektrum návštěvníků a nejen pro ty obeznámené, protože samotná tvorba může být obohacující pro kohokoli bez rozdílu? Je to přesně to, co mě zajímá, vystoupit z čistě galerijního prostředí a skrze určitý proces trávit čas s lidmi a prožívat tato setkání. Přemýšlím nad tím, že workshop může být jednou z příležitostí, jak komunikovat s lidmi co nejvíce bez bariér. Je to způsob, jak se obohacovat navzájem, protože každý vždy vnese něco svého a to, jakým směrem se dál vše modeluje, závisí na tom, jak se snažíme naslouchat si.

Andreas, vnímáte na poli umění nějaké hranice? Co je umění a proč a co už ne? Může být běžná činnost civilisty vnímána jako umělecká angažovanost? Co tyto dva přístupy od sebe rozlišuje? V umění vnímám hranic velmi málo. Patrně pro jeho historicky se opakující a nekončící snahu hranice znevažovat, překračovat a bořit. Přesto ale nějaké hranice vnímám, obecně asi především: neublížovat ohroženým či slabším. Dílo *Clean Hands* od Gianniho Mottiho, tedy mýdlo z tělesného tuku Silvia Berlusconiho, mi svým způsobem přijde rozumilé, zatímco performance *I Like America and America Likes Me* (umělec, zabalený v plsti, žil tři dny se živým kojetem, pozn. red.) od Josepha Beyuse už spíš ani ne.

Rozlišovat umění a ne-umění pro jiné než sebe bych ale nechtěl, na to nejsem dost chytrý – jak mi pravil jeden muž v Pardubicích: měl ses vic učít! Umění je nejspíš asi všude tam, kde jej někdo vidí. Ale bych alespoň na něco odpověděl: myslím, že pokud bych uklízel jako angažovaný občan, chtěl bych uklídit, co nejvíce, pokud jako politik, chtěl bych u toho být co nejvíce vidět, pokud jako vědkyně, chtěla bych toho co nejvíce zjistit, jako podnikatelka bych chtěla co nejvíce vydělat, ale jako angažovaný umělec bych neměl jasné zadání ani kritéria závěrečného hodnocení. Mohl bych uklízet zapomenutá a nebo doceněná místa, nechat se unášet náladou, pocity, mohl bych uklízet břehy, pečlivě plít vchody vyloučených lokalit, omývat sochy a naslouchat lidem. Umění se často chová neutrálně, vnáší do situací moment překvapení, zdánlivou nelogičnost, vybočení z daných kritérií. A to i když jde o utilitárnost. Had se možná kousl do ocase, nebo taky naopak. ∞